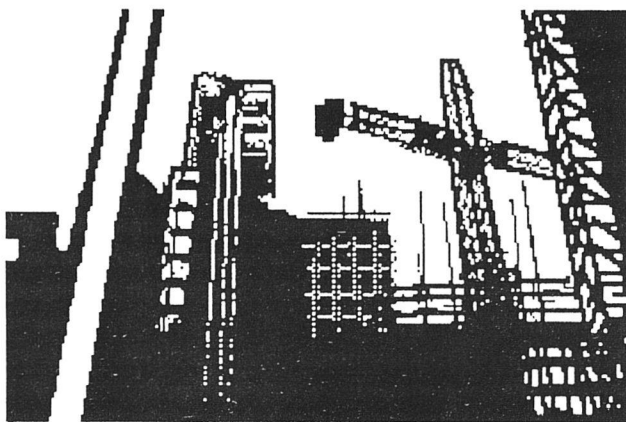


LA UTILITZACIÓ DELS RECURSOS NATURALS A LES BALEARS:

DISCUSSIÓ D'UN CAS REAL MITJANÇANT LA SIMULACIÓ A L'AULA.

Presentació

El desembre i gener de 1988 va destacar en les planes dels mitjans de comunicació local l'intens debat que protagonitzaren diverses entitats ciutadanes i institucions pel que fa a la utilització d'un recurs natural: l'arena dels fons marins costaners en tant que element clau per a la regeneració de la platja de l'Arenal, a Palma de Mallorca, molt alterada per causes naturals (temporals marins) i per causes artificials (urbanització massiva i ús probablement sobredimensionat a les capacitats reals de la platja.) La multiplicat d'instàncies que hi intervingueren, i el nombre relativament abundós d'arguments que es proposaren des de tots els sectors implicats en la discussió, feren pensar a l'autor d'aquest treball en la conveniència de fer-ne una simulació a l'aula, amb l'ús de la tècnica de la "representació de papers", apta entre d'altres en situacions que impliquen l'anàlisi de "situacions/problemes en que l'element afectiu i els valors són de gran importància" i en el que no cal fer-hi intervenir l'element de competició entre els participants (COLOM; SUREDA; SALINAS, 1988: 95.) No menys important fou la consideració de l'enorme impacte social que el tema arribà a tenir en la nostra societat, i també el fet que els conflictes sobre l'ús dels recursos naturals són encara ara a l'ordre del dia en la relació de les preocupacions polítiques, econòmiques i socials a les Balears.



Metodologia

Sense ànim de ser exhaustius - i tot i considerar que la metodologia dels jocs de simulació a l'aula ha de ser sempre flexible en funció de cada context -, exposam a continuació els elements que defineixen l'àmbit de la nostra intervenció concreta:

1.- La situació real: un debat entre institucions i entitats diverses altament destacat en la premsa local, i que participava d'un caràcter tècnic, d'una banda, i per l'altra d'un caràcter valoratiu i afectiu no gens menyspreable.

2.- Una matèria (Tècniques de comunicació, FP de Segon Grau, curs Primer, Administratiu) en la que és possible - de fet és imprescindible - l'ús de tècniques diverses per a la pràctica de l'expressió oral - i no només oral - dels alumnes!

3.- Un interès personal cap a l'experimentació de noves tècniques, instruments i metodologies per tal d'activar la participació dels alumnes en una dinàmica activa de l'aula, aspecte que es veu molt reforçat a través dels jocs de simulació, que "constitueixen una alternativa metodològica importantíssima" (SUREDA, 1988: 169), però, no només a través d'ells.

4.- Un grup classe especialment interessat en el debat social, qualitat de base que calia no desaproveitar. Tot i això, la pràctica dels jocs de simulació pot convertir segurament un grup passiu en un grup actiu i participatiu, en virtut dels avantatges de l'ús d'aquest instrument educatiu (vegeu MARTIN, 1982: 69-76.) És precisament, en casos així, quan el professor ha d'acceptar la seva ineludible responsabilitat d'animar el grup a la participació i a la interrelació per a la qual cosa ha de fer ús de tota la seva imaginació i dels medis al seu abast.

5.- La implementació del joc-activitat (que definirem com a "representació grupal estructurada informalment" [d'acord amb el que es diu a COLOM; SUREDA; SALINAS, 1988: 88-89]), implementació que es féu segons els següents passos:

a) Elaboració per part del professor d'un dossier amb retalls de premsa. Primera tasca imprescindible per a recaptar informació i per a assolir el coneixement suficient del tema (tot i que no se n'exclou una "certa improvisació" [MARTIN: 1982: 85].) Alhora, anunciar que es realitzaria un debat a classe sobre la qüestió.

b) Definició del nombre i caràcter dels "papers" intervinents, i adscripció d'un alumne per cada institució o entitat implicada, i distribució dels arguments a cada alumne actuant. Un full mecanografiat d'argumentacions - resum del que hom podia extreure'n de llegir el procés del debat real a la premsa diària - fou donat un dia abans a cada alumne segons la institució o entitat a la que representava, i únicament en funció d'aquesta (això és: tothom ignorava, en principi, les argumentacions dels possibles "oponents" en el debat.) A l'apèndix [1] es dona la relació i text de cada un d'aquests "papers".

c) Establiment de les regles mínimes del debat, per la qual cosa se seguien les instruccions que es donen a qualsevol manual sobre la qüestió (per exemple a GARCIA-CAEIRO; VILA; BADIA; LLOBET, 1986: 95-109, o també a COROMINA I POU, 1984: 23-35.) Un dels alumnes fou nomenat moderador en el debat; a aquest li fou donada una còpia completa del dossier de premsa.

d) Intervenció mínima del professor, que es limità a la feina de proveïr d'infraestructura física (lloc, temps, material) i a la presentació del problema i a la definició de les normes (sobretot, la que obliga a actuar "d'acord amb el que cada paper imposa" [COLOM; SUREDA; SALINAS, 1988: 86]) i dels objectius expressos que es pretenien amb la simulació, i que eren: 1) presentació simplificada d'una situació; 2) aclarir interrelacions constitutives del sistema real; 3) mostrar evolució del sistema en el temps (SUREDA, 1988: 170.) Deim dels "objectius expressos", perquè hi ha tota una sèrie d'objectius educatius que creiem que no cal enunciar als alumnes participants, com poden ser els que se'n deriven dels avantatges de l'ús dels jocs de simulació reconeguts pels autors: caràcter lúdic facilitador de l'ensenyament, protagonisme dels alumnes, participació directa i implicació personal en la simulació, comunicació i expressió oral, tolerància amb opinions contràries, presa de decisions sense cap risc, i sobretot, la generació "d'una actitud crítica davant d'aquelles situacions reals simulades al joc." (HIERRO, 1990: 10-11.)

6.- L'avaluació de l'activitat després de la implementació. A aquesta avaluació hi participaren, com és lògic, tots els intervinents (alumnes "actuants" i els "assistents" al debat, més el professor), i l'avaluació (MARTIN: 1982: 88-92) es va centrar sobretot en:

- a) considerar si el material donat era suficient;
- b) si la normativa havia estat prou clara;
- c) si el joc havia depassat o no l'amplitud de l'atenció dels participants;
- d) si el resultat global del joc s'avenia amb el que s'esdevingué a la realitat.

Altrament, l'avaluació comprengué els següents aspectes (segons ens aconsella, entre d'altres coses, MARTIN, 1982: 98-99):

- a) com havien percebut els alumnes la situació de joc;
- b) el desenvolupament de la sessió de debat;
- c) els resultats;
- d) els coneixements assolits;
- e) reaccions davant la situació i l'interès per seguir el tema des d'aquell moment.

Conclusions

La "simulació" de situacions reals esdevé un

medi adient per a la vehiculació de missatges (COLOM; SUREDA; SALINAS, 1988: 15) en el context de l'aula i per a qualsevol temàtica susceptible de ser transmesa mitjançant la intervenció educativa (VERLEE WILLIAMS, 1986: 193), perquè permet reflectir-hi i practicar-hi comportaments que es produeixen en diverses situacions socials de la realitat generalment complexes (COLOM; SUREDA; SALINAS, 1988: 92-94) sense els riscos que una intervenció real comporta (HIERRO, 1990: 11), a més de tenir la clau en alguns aspectes de la situació escolar d'ensenyament-aprenentatge que de vegades no es tenen encara massa en compte: la participació activa, les relacions directes entre els diversos participants que interaccionen (MARTIN, 1982: 85), la dotació a l'alumne d'uns recursos "el més potents possibles per a la comprensió i l'actuació en contextos i situacions reals" (ANTUNEZ; DEL CARMEN; IMBERNON; PARCERISA; ZABALA: 1991: 71), l'aprenentatge en situacions grupals, i sobretot perquè fan possible, tal vegada pel seu caràcter de dramatització, l'acord entre els tres vectors que, segons els nous models curriculars, componen el tot contingudinal: els fets i els objectes, els procediments i els valors i les actituds (PARCERISA, 1991: 7.)

APÈNDIX 1.

En aquest apèndix es transcriuen els textos que foren donats a cada participant en el debat. La longitud del text i el nombre d'arguments i la qualitat passional donats depenen del ressò i proporció que tenien en la premsa local. La intervenció del President de la Comunitat Autònoma fou única (de fet no hi participà) i només al final del debat expressà la seva opinió com va succeir també en la realitat.



1. PRESIDENT DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA

La situació amenaça conflictes amb el Govern Central de Madrid, que ara no és hora de mantenir. A més, el Govern Balear no pot enfrontar-se amb el sector hostaler, així que les obres de regeneració de la platja de Palma es faran amb el nostre consentiment i tot d'una.

De fet, el MOPU ens ha dit que si no les fa ara, les obres, ja no les voldrà fer mai. I pensam que nosaltres no podem perdre una inversió com aquesta: sempre ens queixam que no ens donen doblers, i ara que fan una inversió, no la podem rebutjar. I a més, nosaltres hi estam políticament d'acord, amb les intervencions sobre el medi, sempre que menin a incrementar els beneficis econòmics.

Per això, deim que aquestes obres són prioritàries: el turisme mou de 10.000 a 15.000 milions de pessetes a la platja de Palma, mentre que tot el sector pesquer a les Balears a penes en mou 3.000 milions... Ja es veu que és més important el turisme que la pesca. És més important l'ampliació de la platja de Palma que l'activitat pesquera en aquesta badia.

Donarem als pescadors unes compensacions econòmiques d'uns deu milions de pessetes per les pèrdues que poden tenir en aquesta temporada de pesca.

2. CONSELLER D'OBRES PÚBLIQUES DEL GOVERN BALEAR

El MOPU no hauria de fer aquestes obres, amb les que hi estam d'acord en el fons, sense tenir un complet Estudi d'Impacte Ambiental. El que tenen és només un estudi de corrents de la badia, del tot insuficient. Nosaltres ja ho al·legàrem abans, això, en el període d'exposició al públic del projecte.

La nostra Conselleria no té competències sobre les costes, que són competència del Govern de Madrid. Tant de bo que les tenguéssim!

Però pensam que no només la platja de Palma ha de menester una regeneració, sinó, moltes altres platges: Sóller, Magalluf, Pollença...

És cert que jo personalment vaig dissenyar el port esportiu de l'Arenal que, diuen -- només ho diuen --, ha estat un dels causants de la desaparició de l'arena al centre de la platja, per mor de les variacions de corrents que el moll ha provocat; però, jo som un tècnic i em vaig limitar al projecte, que les autoritats competents permeteren en el seu moment. Els errors del passat no han d'impedir de posar remeis als problemes actuals.

3. ENGINYER DE L'EMPRESA DREDDING INTERNATIONAL, ENCARREGAT DE LES OBRES DE REGENERACIÓ DE LA PLATJA DE PALMA.

Nosaltres tenim una maquinària molt

sofisticada i moderna, que sempre hem usat amb èxit, en tots els treballs que ens han encarregat a molts de països. Nosaltres no volem saber res de política, i ens limitam a complir el nostre contracte. Esperam instruccions. Si ens diuen que aturem, ens aturarem -- però això ens costa doblers que haurà de pagar el MOPU --; i si ens diuen que seguim, seguirem...

Tenim experiència, i malgrat dels retards, acabarem la feina d'aquí a unes sis setmanes.

De tota manera, no creim que la nostra feina causi tants de problemes als pescadors, i potser aquests exageren per ignorància. Mallorca necessita aquesta obra per tal de millorar la seva imatge, bastant deteriorada ja.

Nosaltres no sabem quins són els efectes de l'obra en el fons de la mar. Ni sabem si l'arena tornarà o no al fons en el futur. A nosaltres ens diuen "tirau arena aquí" i la tiram, ens diuen "treieu arena d'aquí", i la treim...

4. EMPRESARIS DEL SECTOR TURÍSTIC (SOBRETOT DE LA PLATJA DE PALMA)

Aquesta sí que és bona! No comprenem aquesta oposició a la regeneració d'una platja que deixa tants i tants de doblers a Mallorca. És una obra imprescindible. L'Arenal està molt degradat (tràfic intens, renous, inseguretats ciutadanes, l'aeroport que quasi ens cau al damunt...), i ja és hora de tenir cura d'ell. I s'ha de fer ràpid, abans que no comenci la temporada propera!

S'ha d'eixamplar la superfície d'arena per als turistes -- i també l'aprofitaran els ciutadans locals que hi vagin a nedar --, i s'ha d'adequar la superfície a l'afluència massiva de turistes durant l'estiu.

Sembla que a ningú no li ha passat pel cap que aquesta regeneració té com a principal objectiu millorar la imatge de la badia de Palma. El turisme és la primera font de riquesa de l'illa, i sembla que ningú no està preocupat pel turisme!

No volem que es perdi més temps. No calen més Estudis d'Impacte Ambiental, que retrassen l'aplicació de mesures necessàries: ja s'ha tengut temps a bastament per a fer-los quan n'era el moment!

Les regeneracions de platges són obres de millora: com pot oposar-s'hi ningú, a aquestes obres?

Volem tenir una platja el doble d'ampla que l'actual, i aviat. I que consti que no estam en contra dels pescadors, ni dels ecologistes; però, si no se fan aquestes obres, els turistes no tendran les obres que desitgen.

5. CONSELLER D'AGRICULTURA I PESCA DEL GOVERN BALEAR.

Ja hi ha hagut pescadors que m'han mostrat peixos i algues mortes provinents de les obres començades.

Nosaltres no en som responsables: no tenim

competències, ni hem contractat aquesta feina. I quan era el moment presentàrem al.legacions en el sentit de sol.licitar un estudi d'impacte ambiental, que el MOPU no té.

No ens varen fer cas.

És un projecte necessari, i que es podria fer, si es fes amb garanties.

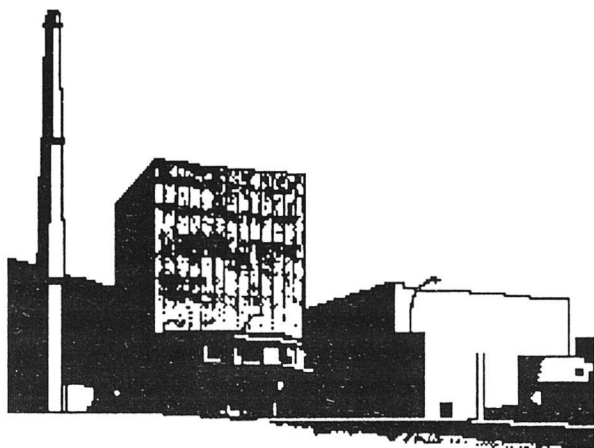
Realitzar, però, el projecte tal i com està pensat mena a la destrucció d'una important àrea de reproducció de moltes espècies amb valor comercial.

6. CONFRARIA DE PESCADORS.

Ens oposam a l'obra, perquè potser hi ha alternatives --esculls artificials, cercar altres llocs per a l'extracció de les arenas, etc. --. A més, ja n'estam escalivats d'obres com aquesta: l'any passat, a ca'n Pere Antoni, se'n tregueren 60.000 m3, d'arena del fons, de les quals més del 90 % han tornat a la mar per mor del mal temps i els corrents, i nosaltres vàrem haver de deixar aquella pesquera. Ara se'n volen treure 450.000 m3!

La Badia s'està morint, i la pesca ja no és el que era. Cada vegada hem d'anar més enfora a pescar, i la pesca ja no ens és rendible. Potser valdria més vendre les barques, i aprendre un altre ofici... Estam horroritzats de veure com se fa tant de mal al fons marí... I a més, sembla que ningú no ens té en compte (ja ho sabem que som un col.lectiu molt petit, i poc important); ningú no pensa en les nostres famílies, ni en la nostra feina... Sempre es dóna benefici al sector turístic.

Els desplaçaments d'arenas tapa els alguers, que són els llocs on les espècies que nosaltres pescam es reproduïxen i es desenvolupen.



7. CONSELLER DE TURISME DEL GOVERN BALEAR

Jo només he de dir dues coses:

1. En la meua opinió, la regeneració de la

platja de Palma, i de totes les altres platges, ha de fer-se, i aviat, perquè està necessitada d'una obra d'aquestes característiques;

2. No és bo que el Govern Balear s'enfronti amb el sector turístic.

8. MOPU (MINISTERI D'OBRES PÚBLIQUES DEL GOVERN ESTATAL)

Mirau: nosaltres tenim uns programes i uns pressupostos aprovats, i la nostra línia actual està per la regeneració de les plages turístiques. Creiem que és una bona mesura econòmica que no cal discutir, perquè estam segurs que el Govern Balear hi està d'acord... No entenem molt bé la seva reticència, doncs.

Els Estudis d'Impacte Ambiental no són necessaris en una obra d'aquestes característiques, no se'n fa gens de mal, vos ho podeu ben creure. Tenim un estudi de corrents marins que ens diu que no passa res de res. Així que no heu de tenir por ni cap temor de perdre riquesa marina. I tenim uns videos realitzats en la zona de succió de l'arena, que demostren que no hi ha algues, ni peixos, ni res d'importància...

Pensau que el cost diari del vaixell encarregat de les obres quan està aturat i sense fer feina és de 2.000.000 de pessetes, que paga el contribuent, així que... ja decidireu.

No farem més obra si el Govern Balear no ens en dóna el consentiment; però, que compregui el Govern Balear la seva responsabilitat si s'atura l'obra... Potser ja no la tornarem a iniciar en el futur.

Ampliarem la platja uns trenta metres, amb una inversió de 400 milions de pessetes, que seran recuperats amb els beneficis que dóna una platja ampla i plena de turistes...

Els ecologistes sempre exageren...

9. ECOLOGISTES

Ens hi oposam radicalment i estam amb els pescadors.

I denunciarem el MOPU davant el Jutjat de Guàrdia per presumpte delictes ecològic, ja que fa obres sense els estudis d'impacte ambiental preceptius, i en contra de la llei de costes que ara fa poc ha estat aprovada.

Ens havieu promés de fer un Estudi d'Impacte Ambiental i no l'heu fet. Sempre feis el que vos convé sense pensar en les conseqüències sobre el medi ambient.

En l'arena treta, i no ens digueu el contrari, hi ha peixos i algues, i restes de vida marina, que demostren que no teniu la raó, i que ocultau la veritat.

Les experiències de fa pocs anys a platges de Catalunya i de la resta del Llevant espanyol ens demostren

que les obres de regeneració de platges són costosíssimes i que moltes de vegades l'arena torna a la mar al primer temporal: això és tudar doblers públics, i sobretot, no és conservar la naturalesa.

Ens estranya, d'altra banda, l'actitut del Conseller d'Obres Públiques del Govern Balear, quan ell és el responsable directe de l'obra del moll esportiu del Club nàutic de l'Arenal. Ha estat aquesta obra, la que ha causat variacions dels corrents marins en la platja en qüestió, i per això se n'ha perdut l'arena que ara vol "regenerar-se" amb doblers de tots! Això és ésser un cínic. I a més, ja sabem el que pensa el Conseller de la Conservació del Medi: no para d'aprovar urbanitzacions en platges verges, per destrossar-les com ara està destrossat l'Arenal de la badia de Palma...

10. RESPONSABLES DEL PORT ESPORTIU CLUB NÀUTIC DE L'ARENAL.

Uep! Si ens posau més arena aquí, nosaltres allargarem l'espigó del moll, amb una bona barra de ciment per tal que l'arena no ens tapi l'entrada del port, com ha estat fent fins ara...

Ja n'estam farts d'haver de dragar el fons cada temporada per tal de retirar l'arena que s'hi acaramulla!

Farem més llarg l'espigó, i si fa falta sense tenir cap permís! On s'ha vist mai!

11. CIENTÍFICS, UNIVERSITAT, SOCIETAT D'HISTÒRIA NATURAL DE LES BALEARS, LABORATORI OCEANOGRÀFIC.

Quina llàstima que no ens hagin demanat informació abans de fer les obres -- aquestes o les anteriors, inclòs el port esportiu --. Sempre sou sords a les recomanacions dels científics. Només pensau en els guanys econòmics a curt termini, i creieu que la tècnica ho pot resoldre tot...

Que se faci l'Estudi d'Impacte Ambiental, i el més complet possible. És imprescindible saber què passa, quan es fa una obra d'aquesta envergadura. El medi natural potser no podrà suportar-ho. La modificació del delicat equilibri dinàmic del litoral requereix una cura extrema i unes anàlisis molt completes i detallades de les perturbacions que es puguin fer a mig o llarg termini...

Volem fer una crida a la serenitat, i que els responsables polítics pensin el que fan... De vegades no s'ha de beneficiar sectors econòmics en particular. I a més, la seva responsabilitat també és la de protegir les àrees submergides.

Nosaltres creiem que fins i tot s'haurien de demurrir els espigons del moll esportiu del Club de l'Arenal,

i recuperar la platja que està enterrada davall la carretera actual. Tot això es va fer sense tenir en compte per res els efectes sobre el medi natural: ara tot està destrossat.

Pensem que l'«alga» posidònia és la principal font de riquesa per als nostres fons marins, i que per això no podem anar destrossant el seu hàbitat de qualsevol manera...

Però, tanmateix ningú no ens fa cas. Perquè, de vegades, els nostres informes són contraris a obres com aquesta i per això ja ni ens demanen la nostra opinió.

Bibliografia

Antúnez, S.; Del Carmen, LL. M.; IMbernonn, F.; Parcerisa, A.; Zabala, A. Del projecte educatiu a la programació d'aula. Graó Editorial. Barcelona, 1991.

Colom, A.; Sureda, J.; Salinas, J. Tecnología y medios educativos. Cincel. Madrid, 1988.

Coromina i Pou, E. Pràctiques d'expressió i comunicació. Eumo Editorial. Barcelona, 1984.

García-Caeiro, I.; Vilà, M.; Badia, D.; Llobet, M. Expresión oral. Alhambra. Madrid, 1986.

Hierro, I. La simulació a l'aula. El joc com a eina didàctica. Eumo Editorial. Barcelona, 1990.

Martín, E. Los juegos de simulación en EGB y BUP. ICE. Universidad Autónoma de Madrid. Madrid, 1982.

Parcerisa, A. Planificació Didàctica: reforma educativa. Escola de Formació en Mitjans Didàctics. Palma de Mallorca, 1991. Ex. multicopiat.

Sureda, J. Manual de Pedagogía Ambiental. Tres i Quatre/Consorci Universitari d'Edicions. València, 1988.

Verlee Williams, L. Aprender con todo el cerebro. Martínez Roca. Madrid, 1986.

¹. Amb això no volem dir que només en aquesta matèria sigui possible la utilització de la simulació a l'aula. De fet, consideram amb HIERRO (1990: 11-12) que la simulació s'usa molt poc en general a l'escola, i que podria usar-se molt més, si hom es decidís a "trencar la barrera que ens fa veure [als ensenyants] moltes més dificultats de les existents en realitat."

Miquel Rayó, 1991

Professor de Tecnologia Administrativa.

Adreça de contacte: IFP "Francesc de B. Moll", carrer Caracas, 6. Palma de Mallorca.